

Două Români¹ – clivajul real din ultimii 25 de ani

■ BOGDAN TEODORESCU

[National School of Political Studies and Public Administration]

■ DAN SULTĂNESCU

[National School of Political Studies and Public Administration]

Abstract

Beside any political explanation, the only think that have remained constant, in the last 25 years of electoral campaigns in Romania, was the cleavage between two different visions regarding developing the Romanian society: on the one side, there is the vision of Ion Iliescu and his descendants (a pragmatic vision, about the need for comfort and for economic and social repairs) and, on the other side, the vision of the opponents of Ion Iliescu and his descendants, no matter who those was (a vision about contesting the legitimacy of Iliescu and his descendants, and a vision about the need for moral repairs, defending rights and liberties before anything else). Analising this dynamic (this battle of these two visions) can offer insightful knowledge about the 25 years of elections and political campaigning in Romania.

Keywords

Political cleavage; electoral campaigns; Iliescu; social securities; liberties, Romanian left, Romanian right

Decembrie 1989 a fost ultimul moment în care largă majoritate a românilor s-a aflat unită în jurul unei idei comune – ura împotriva familiei Ceaușescu. De aceea, clivajul creat în 1990, a rămas cel mai important din spațiul public românesc, acoperindu-le în fapt pe toate celelalte apărute ulterior. Imediat după 25 decembrie, momentul executării cuplului la Târgoviște, dezideratele populației au început să se despartă, la fel și agendele celor din spațiul puterii. Dacă la nivelul populației prindeau contur două tendințe semnificative, nevoia de confort pe de-o parte și nevoia de libertăți pe de alta, în grupul instalat în fruntea statului se declanșau, zi de zi, minicrize care prevesteau marile rupturi ce aveau să vină – amintim aici doar câteva dintre ele: eliminarea generalului Militaru după protestul CADA, demisia lui Dumitru Mazilu după mitingul din 12 ianuarie 1990, retragerea unora dintre disidenții din FSN, renașterea partidelor istorice și lista poate continua.

1 Formula celor doua Romani nu este una noua in spatiul public romanesc – ea a mai fost folosita de oameni politici sau comentatori politici si in trecut, si este preluata in acest articol pentru a ilustra un clivaj definitoriu pentru cei 25 de ani de campanii electorale.

Confort vs libertăți – totul începe în 1990

Odată cu decizia FSN de a se transforma în partid politic și de a participa la alegerile generale și prezidențiale din mai 1990 – decizie care nu se afla în conformitate cu primele declarații din 22 decembrie – splitarea la nivelul clasei politice a fost evidentă și foarte ușor de definit. Pe de o parte, se afla echipa condusă de Ion Iliescu și pe cealaltă parte se aflau cei ce nu erau de acord cu acesta. Atributele care au însoțit aceste tabere, ideologiile care le-au definit și tot complexul propagandistic ridicat în jurul lor au venit ulterior. Oarecum simultan cu această ruptură s-a produs și împărțirea populației: cei preocupați de confort s-au orientat spre grupul Iliescu, ceilalți spre adversarii lui Iliescu. La început, proporția a fost categoric în favoarea primei tabere (așa cum arată și rezultatele alegerilor din 1990). Ulterior, taberele s-au echilibrat semnificativ.

O opțiune previzibilă, dacă luăm în calcul că principalele măsuri ale guvernului Roman după decembrie 1989 s-au referit la îmbunătățirea unora dintre realitățile finalului epocii Ceaușescu – încălzirea în apartamente, furnizarea de apă caldă, furnizarea de curent electric, anularea cartelelor alimentare și aprovizionarea pieței de consum intern, stoparea exportului de produse de primă necesitate (alimente, combustibili) și au continuat cu atât de controversata decizie de plată a cotelor sociale reținute în timpul regimului Ceaușescu. Discursul lui Ion Iliescu din seara de 31 decembrie (tradiționalul discurs de Revelion) reflecta acest tip de atitudine – consacrată printr-o serie lungă de Decrete-Lege (emise înca din decembrie 1989 și continuate apoi și în anii următori prin legi și hotărâri de guvern). La acel discurs, Ion Iliescu a definit o viziune de dezvoltare pentru societate și un rol nou pentru stat (rolul de a asigura bunăstarea cetățenilor: „Una din primele preocupari ale noii puteri a fost anularea legilor antipopulare impuse de vechiul regim, ca și un prim set de masuri în vederea îmbunătățirii condițiilor de viață ale oamenilor”²), în care nu doar a transmis deziderate, dar a și comunicat decizii efective luate de CFSN, cu efect direct asupra confortului de zi cu zi – decizii care asigurau acces mai direct pentru cetățeni la activitatea economică (în rural, de exemplu – unde se dădea posibilitatea țăranilor să primească mai mult teren în folosință de la cooperativele agricole de producție, sau primeau dreptul de a comercializa legal ceea ce produceau), decizii ce facilitau transferul locuințelor din proprietate publică în proprietate personală, decizii care eliminau o parte din problemele de confort din trecut (abrogarea interzicerii avortului, spre exemplu³), decizii referitoare la mai multe drepturi pentru străini⁴. Discursul de Revelion a răspuns așteptărilor cetățenilor români care fuseseră pentru decenii privați de bunăstare materială – aproape în totalitate, discursul se refera la subiecte legate de bunăstarea cetățenilor și doar foarte puțin, spre final (două paragrafe) se refera la subiectul pluralismului politic și al drepturilor și libertăților democratice. Deși tot în decembrie s-a dat Decretul-Lege nr 8, din 31 decembrie 1989, privind înregistrarea și funcționarea partidelor politice și organizațiilor obștești din România, decret prin care s-a instituit practic pluralismul

2 Din discursul rostit cu prilejul Anului Nou, de presedintele Consiliului Frontului Salvării Naționale, Ion Iliescu, la posturile românești de radio și televiziune. Citat în Ion Iliescu, *Dupa 20 de ani*, București, Editura Semn, 2010, începând cu pagina 295.

3 DECRET-LEGE nr.9 din 31 decembrie 1989 privind abrogarea unor acte normative, aboga interzicerea avortului, aboga Hotărârea Marii Adunări Naționale nr. 5/1984 privind aprobarea Programului de alimentație științifică a populației, aboga chiar și Legea 29/1977 privind normele de adresare în relațiile dintre cetățenii RSR, aboga obligația cetățenilor de a locui în localitățile în care își desfășurau activitatea etc.

4 DECRET-LEGE nr. 4 din 29 decembrie 1989 privind abrogarea și modificarea unor decrete și altor acte normative în care se impuneau reguli draconice pentru cei care lucrau cu persoane juridice străine, de exemplu.

politic, accentul în comunicarea publică a taberei Iliescu s-a concentrat mai mult pe beneficii practice (economice și sociale) și mai puțin pe dimensiunea legată de drepturi și libertăți. Acest decret instituia reguli foarte simple pentru înființarea partidelor (251 de membri, realizarea unui statut și a unui program politic, precum și asigurarea unui sediu; pronunțare în maximum 5 zile), fapt care a dus, în ianuarie 1990, la înființarea a cca. 30 de noi partide (inclusiv reînființarea partidelor istorice, din perioada interbelică). Ulterior, la primele alegeri libere s-au înscris peste 70 de partide, în contextul în care, în România, existau deja peste 100 de partide oficial înregistrate.

Discursul opoziției de dreapta – construit mereu ca o reacție la urmașii FSN

Discursul partidelor istorice, al presei private proaspăt apărute, al organizațiilor minorităților naționale, al unora dintre sindicate s-a canalizat, în primul rând, împotriva acțiunilor politice ale grupului Iliescu, fiindcă, în acel moment, o critică a măsurilor economice ar fi fost contraproductivă și a început să militeze pentru respectarea în noua Românie a drepturilor și libertăților cetățenești. De altfel, însuși formarea principalei structuri de opoziție, CDR, în 1990, s-a făcut prin contrapondere la FSN. Dan Pavel și Iulia Huiu menționează acest lucru în volumul „Nu putem reuși decât împreună”: „Constituirea CDR nu a fost urmarea mecanică a apariției unor noi partide ci, mai degrabă, reacția întârziată a lor și a unei partii importante a societății civile față de decizia FSN de a participa la alegeri”⁵.

Ion Iliescu și cei din jurul său au adoptat un mesaj ideologic dedicat cetățenilor care aveau nevoie de un stat protector, care să le asigure confortul și siguranța, liniștea gândurilor și garanția locului de muncă, dar și integritatea națională și păstrarea din partea proaspăt redescoperitei Biserici Ortodoxe. Această s-a autodefinit ca fiind de stânga, devenind treptat exponenta „stângii românești” – o linie ideologică ce nu seamănă foarte mult cu stânga de tip european.

În partea celaltă, care a început treptat, prin opoziție, să se auto-definească ca fiind „dreapta”, fenomenul a fost mai complicat, fiindcă a grupat din start mai multe direcții, care aveau un mare numitor comun – nevoia de contracarare a variantei lui Iliescu –, dar și suficiente puncte de divergență. De aceea, se poate observa, de-a lungul celor două decenii și jumătate de istorie electorală recentă, că stânga românească a generat un partid mare, cu o ideologie și o bază de mase care și au sorginea în FSN-ul anului 1990, și care practic niciodată nu a fost concurat consistent de o altă forță politică pe propriul său segment electoral, în timp ce dreapta românească, o foarte lungă perioadă de timp, a fost fragmentată între numeroase structuri politice, având și ele un punct de pornire tot din 1990 – linia anti FSN –, dar altfel adresându-se unor grupuri cu diferite nevoi ideologice, de multe ori nici măcar apropiate unele de altele.

Din acest motiv, dreapta a constituit în repetate rânduri alianțe – CDR, CDR 2000, DA, PNL+PDL – în vederea combaterii cu mai multe șanse a inamicului de stânga care, indiferent de numele purtat, era urmașul FSN. De-abia acum, după 2014, România pare că se îndreaptă spre un sistem Westminster (două partide mari, dominante; la acestea, se adaugă, pentru un specific românesc, partidul minorității maghiare), care ar însemna încheierea ciclului de structurare și consolidare ideologică a dreptei autohtone.

⁵ Dan Pavel, Iulia Huiu, „Nu putem reuși decât împreună”. O istorie analitică a Convenției Democratice, 1989 – 2000, (Iași: Polirom, 2003), 15

Dar este demn de remarcat că, măcar la nivelul mesajului electoral și al propagandei aferente, inamicul acestei forțe politice este tot FSN-ul anului 1990. Și în 1996, și în 2004, și în 2009, și în 2014 au existat două axe de atac împotriva stângii, una veche și una de dată mai recentă. Cea veche, repetată în toată istoria electorală a României post 1989, se referă la *legăturile, mai niciodată demonstrate, cu defunctul PCR*⁶. Cea nouă este acuzația de *corupție* care însă este la fel de sonor utilizată și de partidul de stânga împotriva guvernărilor coalițiilor de dreapta⁷. Analizând repertoriul confruntării electorale din primăvara anului 1990, fără îndoială cea mai violentă de până acum, vom vedea că, toate temele negative atribuite partidelor de dreapta de către FSN, au dispărut, au devenit desuete și nu au mai fost folosite. Se vorbea atunci despre pericolele reprezentate de diversele categorii de proprietari care dorind să recupereze pământurile, fabricile sau imobilele pierdute ar lăsa un număr mare de cetățeni șomeri sau fără locuință, pericolele reprezentate de legionari, iredentiști sau monarhie, pericolele reprezentate de investitorii străini, de cei ce vor să cumpere resursele naționale, sau de cei ce vor să corupă tinerii cu droguri, sex și produse din import. Deși eficientă în 1990, această zonă de mesaj a fost pulverizată de temele sociale, economice, instituționale și cele corelate lor. Notăm însă că această caracteristică a campaniei din 1990 – emiterea de scenarii fără legătură cu realitatea, cu scopul de a genera panică și de a stimula emoții colective (chiar și cu prețul unor calomnii niciodată dovedite) s-a repetat aproape de fiecare dată în anii ce au urmat, devenind și aceasta o caracteristică specifică alegerilor din România (folosită aproape de fiecare forță politică, într-o măsură mai mică sau mai mare, cu efecte mai bune sau mai puțin bune/ rele).

Agenda publicului se deplasa inevitabil spre zonele de interes major, iar propaganda electorală nu avea de ales decât să se adapteze. În condițiile acestea, este neobișnuită persistența temei anticomuniste, ținând seama de lipsa din spațiul public a unei voci solide care să mențină opțiunea comunistă în atenția generală. Ca un contraexemplu, ar trebui să ne imaginăm că partidul de stânga s-ar apuca în viitoarea campanie electorală să-și construiască una dintre campaniile negative pe asocierea dintre opozanții lor și mișcarea legionară. Să se vorbească de Horia Sima, asasinarea lui Nicolae Iorga, echipele morții, rebeliune, crimele de la Jilava, colaborearea cu Germania Nazistă... Efectul ar fi cu siguranță minor.

Jurnalistic punând problema poate exista întrebarea, de ce contează propagandistic *ciuma roșie* și nu contează *ciuma brună*? O posibilă explicație – pe lângă multe altele – s-ar putea găsi tot în zorii democrației românești, în iarna și primăvara anului 1990, când în trei momente consecutive, 28-29 ianuarie, 18-19 februarie și 13-15 iunie, puterea politică de atunci controlată de FSN și de Ion Iliescu a apelat la intervenția unor detașamente muncitorești, majoritar formate din mineri, dar nu numai, pentru a controla și intimida acțiunile partidelor de opoziție și ale diverselor componente ale societății civile. Fiecare dintre cele trei raiduri au coincis cu distrugerea unora dintre sediile partidelor de opoziție și a redacțiilor unor ziare independente. În iunie au fost atacate și centre de învățământ superior și au

6 Excepția a fost, evident, Ion Iliescu – cel care a provenit din fostul PCR, dar care a influențat PSD până spre mijlocul anilor 2000.

7 În toate campaniile electorale, acuzațiile de corupție și incompetență au fost cvasi-generale, folosite mereu de toate partidele de opoziție împotriva partidelor de la putere. Demn de notat este că și percepția publică rezonează în consecință – de exemplu, PSD a fost perceput de populație ca fiind cel mai corupt partid politic în perioada în care PSD era la putere, în anii 2000; însă, similar, PDL a fost perceput de populație ca fiind cel mai corupt partid politic în perioada în care PDL era la putere, în anii 2010-2012; ulterior, PSD a devenit partidul perceput ca fiind cel mai corupt, în anii 2013-2014, tocmai anii în care PSD s-a aflat la putere. Acuzația de corupție nu reprezintă un apanaj al unei structuri politice sau al unei tabere politice – este o caracteristică a retoricii folosite constant de opoziție împotriva puterii.

fost agresati pe stradă sau în incinte oameni despre care atacatorii au considerat că sunt fie ostili, fie că aparțin unor categorii sociale indezirabile, în mod special, studenți, intelectuali, mici proprietari. S-a scandat atunci *Moarte intelectualilor!* și mai puțin violentul *Noi muncim, nu gândim!*. Dacă pe plan extern, aceste evenimente au determinat o izolare internațională semnificativă pentru România, pe plan intern s-a produs o ruptură care dăinuie după mai bine de două decenii între intelectuali, tineretul urban și zona cetățenilor activi și, respectiv, partidul de stânga, moștenitorul acțiunilor FSN (această ruptură poate părea paradoxală unui analist extern sau celor care s-au născut după 1990, celor care încearcă să judece stânga românească după tiparele stângii occidentale și care constată, în analize, că publicul specific stângii europene – tineri, intelectuali, oameni educați, zona urbană dinamică, societatea civilă – este, astăzi, forța motrice a discursului care se mobilizează împotriva stângii românești).

Acel moment originar a determinat o fractură între partidul considerat responsabil de agresiune și acele bazine electorale. Așa cum spuneam mai devreme, partidul de stânga nu mai folosește în prezent aproape nimic din arsenalul propagandistic al anului 1990. Nici negativ, nici pozitiv (nu se mai revendică nimeni din Revoluția din 1989). Există o singură linie de continuitate, pe care o vom detalia puțin mai jos. Partidele de dreapta însă au un moment la care se pot referi și o fac întotdeauna – cel în care muncitorii au fost stârniți împotriva intelectualilor și studenților în cea mai pură tradiție comunistă. Acest discurs a fost reluat în repetate rânduri și, de multe ori, a generat și efecte utile în plan electoral. Într-un fel, datorită existenței FSN și continuatorilor săi politici, dreapta românească s-a văzut scutită de nevoia construirii unei viziuni de dezvoltare proprie pentru societate – majoritatea elementelor proprii s-au rezumat la a construi reperele unei societăți în care comuniștii și urmașii lor sunt eliminați, în care sunt dați la o parte cei care fac parte din tabăra urmașilor lui Ion Iliescu. Singurele momente în care acest lucru s-a întâmplat într-o manieră clară (scoaterea reprezentanților stângii românești de la putere, din orice zonă importantă de decizie) au fost momente prezentate ca având o puternică conotație simbolică (similar cu mesajul „luării țării înapoi” promovat anul trecut, în campania electorală prezidențială, de către reprezentantul dreptei, Klaus Iohannis) – vorbim de 1996 (guvernarile CDR-PD-UDMR), de 2004 (guvernarea Alianței DA, cu susținătorii săi), de 2009, după alegerile prezidențiale (guvernare PDL-UDMR) și, evident, de prezent (anul 2015 – după căderea guvernului PSD-ALDE-UNPR, când guvernarea a fost asumată de apropiați ai președintelui Iohannis). Nu comentăm efectele economice și sociale ale acestor guvernări, însemnăm însă criza de viziune care a apărut și s-a manifestat puternic pentru partidele dreptei românești după ce puterea a fost câștigată (prin înlocuirea reprezentanților stângii românești). Discursul „dreptei românești” nu a avut mai niciodată ceva omogen – ci a fost mereu o sumă de deziderate punctuale, reunite într-o platformă unitară în campaniile electorale doar atunci când se mobiliza pentru înlăturarea de la putere a stângii – de notat aici că această eterogenitate a făcut ca alegerile parlamentare, locale și europarlamentare să fie majoritar pierdute de o dreaptă mai mereu fragmentată. În același timp, unirea agendelor dreptei în jurul discursului anti-stânga a permis mobilizări exemplare în alegerile prezidențiale, când turul al doilea a generat aproape mereu victorii ale dreptei împotriva stângii.

Discursul de campanie vs acțiunea la guvernare

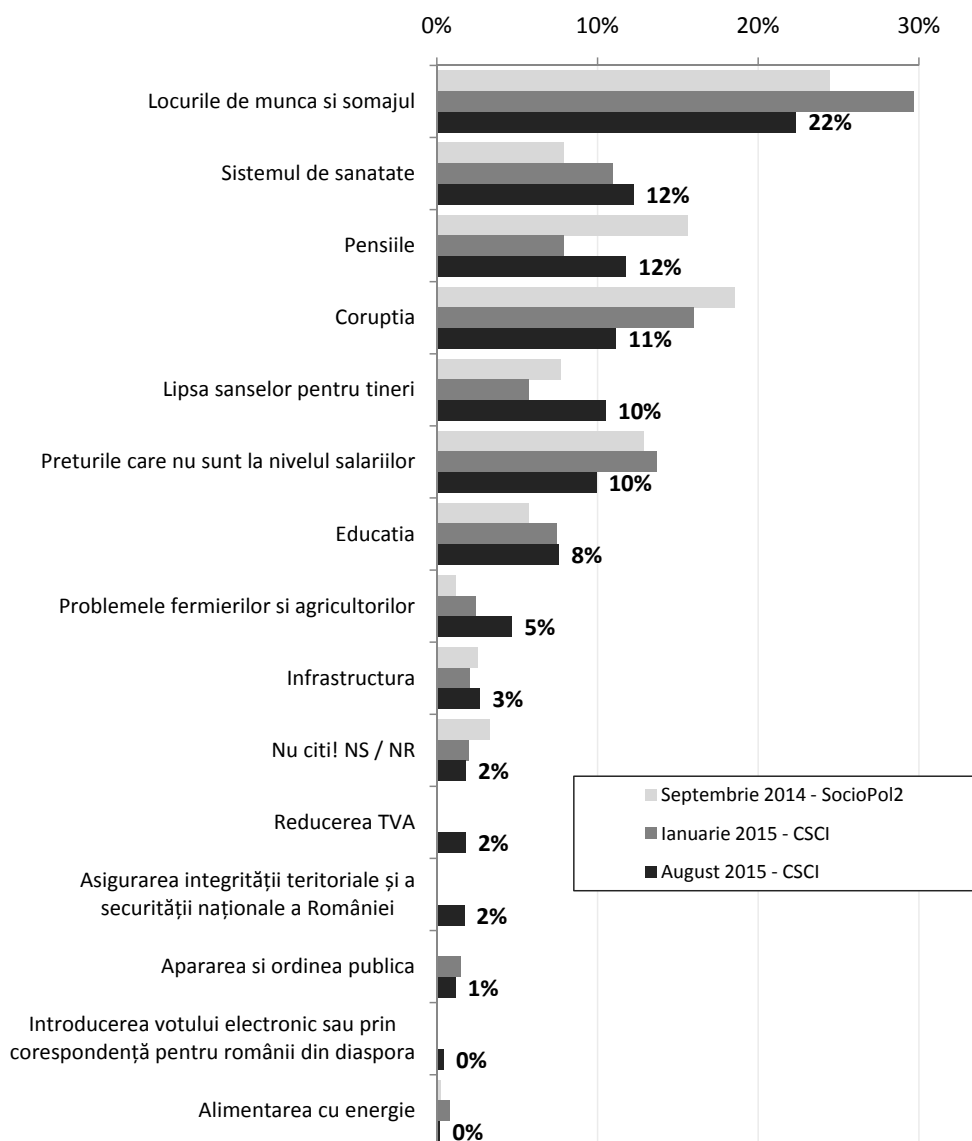
Există o diferență fundamentală între discurs și acțiune, care reflectă și mai mult diferența dintre stânga și dreapta românească. În timp ce stânga, în afară de discursul negativ de campanie, are și o componentă pozitivă pe care o transpune

În practică în anii de guvernare, dreapta reușește să pună în practică, la guvernare, mai degrabă doar componenta negativă (scoaterea reprezentanților stângii din poziții de conducere). Discursul constructiv are mult mai puține efecte concrete, pentru că aici apare o dificultate structurală – dreapta îi este greu să construiască viziuni unificatoare pentru publicuri divergente și cu agende fragmentate. Stânga are și o componentă ideologică destul de clară (știe cu ce fel de public să vorbească, știe ce vrea acest public și nu are probleme să genereze politici pentru acest public). Dreapta are o abordare unitară doar în discursul anti-stânga; când vine vorba de dimensiunea constructivă, aici lucrurile sunt mult mai nuanțate. De asemenea, dreapta se mai confruntă și cu o altă problemă – multe campanii sunt câștigate cu promisiuni care nu pot fi onorate într-un cadru democratic („țepele” de la Piața Victoria promise de Traian Băsescu presupuneau, de pildă, o politizare profundă a justiției și mecanisme nedemocratice). Blocarea reprezentanților stângii și a politicilor lor se poate face relativ ușor, însă înlocuirea viziunii stângii de dezvoltare cu una proprie dreptei este mult mai dificil de pus în practică. La acest lucru contribuie încă o caracteristică specială sau specifică? Dreptei românești – aceasta, încă prizonieră a momentului '90, promovează un discurs în care atacă nu doar reprezentanții stângii, dar și alegătorii acestui curent (în multe campanii, alegătorii stângii au fost descriși ca fiind „puturoși”, „needucați”, „țărani” etc); or, acest tip de ostilizare a electoratelor în același timp cu atacarea partidelor conține și un alt efect – anume, dificultatea de a construi mecanisme constructive pentru electoratele diverse pe care le reprezintă.

Două Români – supraviețuire vs dezvoltare europeană

Într-un sondaj realizat de CSCI în august 2015, am încercat să realizăm o segmentare a populației în funcție de modul în care prioritizează temele de guvernare, iar analiza ne-a arătat că există două zone foarte clare ale societății, cumva cele două Români despre care am vorbit în acest articol. De notat că, în majoritatea topurilor privind agenda guvernării, preocupările românilor sunt mai degrabă axate pe subiecte ce țin de bunăstarea materială – domină preocupările despre lipsa locurilor de muncă, salarii și pensii mici sau prețuri mari. Corupția, dezvoltarea instituțională și securitatea națională apar ca îngrijorări principale pentru mai puțin de 3 din 10 români. Temerile de natură fizică (frica de violență sau de război) sunt împinse într-un plan secundar, comparativ cu lipsurile materiale sau cu oportunitățile reduse de a obține o stare materială sigură. Cercetări anuale ale CSCI evaluează acest clasament al priorităților de guvernare, iar ultimii ani au consemnat variații mărunte. Se poate vedea în graficul de mai jos cum arată clasamentul recent al priorităților de guvernare, în care am inclus atât cifre CSCI din august, dar și cifre măsurate de alt institut de sondare a opiniei publice, Sociopol, în două cercetări anterioare (septembrie 2014 și ianuarie 2015). Graficul reflectă o ordine generală a priorităților în societate, o medie a întregii populații – cu siguranță însă că, dacă intrăm în analize privind grupuri speciale din societate, ordinea și intensitatea priorităților diferă (pentru intelectualii din urban, de exemplu, prioritățile sunt altele față de pensionarii din zonele sărace).

Dacă segmentăm populația în funcție de împărțiri omogene ale preferințelor, constatăm că le putem grupa în două Români, care au păreri diferite față de medie. Am făcut această segmentare, și aici vrem să trecem în revistă atât lista de priorități ale acestor două categorii, cât și caracteristicile socio-demografice ale acestor publicuri.

Grupul dominant (cca 55-60% din populație) este unul care accentuează mai degrabă valorile de supraviețuire⁸, având așteptări mai degrabă materiale din partea statului, față de care se poziționează într-un mod dependent. Își doresc un stat al bunăstării, care să ofere pensii și salarii consistente, să ajute tinerii să se califice și să obțină un loc de muncă și să îi apere în fața abuzurilor angajatorilor, să trateze cu grijă bolnavii indiferent de statut social și să combată în mod activ sărăcia.

⁸ De notat că aceste denumiri – grup de supraviețuire și grup de dezvoltare – sunt strict artificiale, alocate acestor grupuri pentru ușurința analizei. Ele reflectă două viziuni diferite cu privire la rolul statului – un stat care să fie axat mai mult pe susținerea unor servicii care asigură supraviețuirea, respectiv un stat axat mai mult pe valori care să asigure dezvoltarea țării și a sistemului său de valori democratice. Prin urmare, aceste denumiri vor fi tratate ca atare.

Nu este un grup dominat de pensionari, ci din contră, este echilibrat pe vârste și conține și mulți tineri, dar mai ales cei fără studii superioare și care au dificultăți în a-și găsi un loc de muncă adecvat. Acest grup conține ceva mai multe femei decât media națională, ceva mai mulți oameni care se consideră săraci, și oameni care își iau informațiile mai ales de la TV sau TV combinat cu internet. Multe categorii vulnerabile intră în acest grup. Discursul de stânga are ecou în acest grup, și a avut ecou de fiecare dată în ultimii ani.

Grupul alternativ, care vrea valori de dezvoltare (cca 40-45% din populație) este mai puternic atras de modelul occidental și se poziționează față de stat într-un mod mai degrabă activ și critic. Membrii acestui grup vor mai degrabă să schimbe statul decât să obțină protecție imediată din partea sa. Își doresc reforme instituționale în toate domeniile și susțin lupta anti-corupție. Este un grup format mai degrabă din categorii privilegiate – bărbați, persoane trecute de 30 de ani, oameni cu studii superioare, cu mai puține dificultăți financiare, locuitori ai principalelor centre urbane, mai ales în vestul țării. Nu sunt neapărat susținători ai dreptei, însă sunt puternic influențați de mesajele din televiziunile de orientare liberală sau de mediul virtual. Mai puțini dintre cei care se consideră săraci, mai puțin dintre cei în vârstă, ceva mai mulți dintre cei cu studii superioare. Este un grup mai puțin omogen decât primul, dar elementul care ține acest grup unit este atât discursul anti-corupție cât și o atitudine critică față de stat.

Graficul de mai jos reflectă care este ordinea priorităților pentru cele două grupuri, prin comparație cu media națională. Am ordonat afirmațiile în funcție de diferența dintre prevalența fiecărei afirmații în cele două grupuri; în partea de sus apar afirmațiile caracteristice mai ales grupului de dezvoltare, în partea de jos apar cele importante pentru grupul de supraviețuire.

Cifrele se vor citi astfel – fiecare prioritate are un indice atașat. Cu cât cifra se apropie mai mult de 100, cu atât seamănă mai mult cu media națională. Cu cât cifra este mai mică față de 100, cu atât subiectul respectiv contează mai puțin pentru grupul în cauză comparativ cu media națională. Cu cât cifra este mai mare decât 100, cu atât ea este mai importantă pentru grupul respectiv comparativ cu media. De exemplu – construcția de autostrăzi – 257 înseamnă că această temă este de peste două ori mai importantă pentru grupul de dezvoltare decât pentru media națională. Comparativ, ajutorarea celor fără un loc de muncă este mai mult de dublu importantă pentru cei din grupul de supraviețuire față de medie.

Afirmațiile definitorii pentru Grupul de dezvoltare sunt investițiile în infrastructură, întărirea justiției, combaterea corupției, și într-o mai mică măsură atragerea fondurilor europene și asigurarea integrității teritoriale. Aceste afirmații sugerează un interes deosebit al acestor oameni pentru reforma instituțională – în justiție, transporturi, administrație și apărare, dar și sănătate și educație (comune cu grupul de supraviețuire, dar interpretate în alt mod, ca reformă, mai puțin ca măsuri sociale).

Afirmațiile definitorii pentru Grupul de supraviețuire sunt combaterea sărăciei și asigurarea de locuri de muncă, protecția salariaților, servicii medicale mai bune, sprijin pentru pensionari, creșterea salariilor la stat. Importante sunt și agricultura, educația, calificarea tinerilor și scăderea taxelor, cam la fel de mult ca și la grupul de dezvoltare. Combaterea corupției este importantă, dar nu este o prioritate de bază. Acest grup accentuează nevoile de protecție socială în fața capitalului înaintea dorinței de dezvoltare instituțională și prezintă manifestările valorilor de supraviețuire specifice grupurilor vulnerabile.

	dezvoltare	supraviețuire
Construcția de noi autostrăzi și alte investiții în infrastructură	257	63
Întărirea justiției și separarea ei totală față de politică	211	80
Combaterea corupției și pedepsirea vinovaților	284	166
Atragerea mai eficientă a fondurilor europene	178	94
Asigurarea integrității teritoriale a țării în contextul problemelor de securitate din regiune	132	58
Modificarea Constituției, pentru clarificarea relațiilor dintre instituții	77	50
Sprijin pentru agricultură și satul românesc	179	169
Impozitarea progresivă a populației – mai mult pentru cei bogați, mai puțin pentru cei săraci	66	59
Introducerea votului prin corespondență sau electronic pentru românii din străinătate (diaspora)	29	24
Facilitarea accesului la internet pentru populație în toată țara	17	15
Crearea de școli moderne, educație performantă și reducerea abandonului școlar	143	150
Reducerea taxei pe valoarea adăugată (TVA)	78	91
Sprijin pentru menținerea în școală și calificarea profesională a tinerilor	170	204
Scăderea taxelor pentru a se putea crea mai ușor locuri de muncă	138	178
Protejarea mai bună a românilor care muncesc în străinătate	35	78
Creșterea salariilor celor care lucrează la stat (ex. medici, profesori)	48	116
Oferirea de mai mult sprijin pensionarilor/celor în vârstă	81	172
Accesul la servicii medicale mai bune și spitale noi	239	345
Modificarea codului muncii pentru a oferi mai multă protecție salariaților în fața angajatorilor	71	272
Ajutorarea săracilor sau a celor fără loc de muncă și combaterea sărăciei	71	272

Unde sunt astăzi cele două Români?

Cele două Români au ajuns, așadar, după 25 de ani, cap la cap, fiind relativ egal împărțite. Deși parțial diferite din punctul de vedere al agendelor (vezi mai sus), ele nu sunt total opuse și nu reflectă rupturi sociale majore – ci mai degrabă doar viziuni diferite cu privire la ritmul schimbărilor care trebuie realizate de stat. Sunt reprezentate de două forțe politice (cei care vor valori de supraviețuire sunt reprezentați de partidul de stânga, urmaș al FSN; cei care vor valori de dezvoltare și europenizare sunt reprezentați de partidele de dreapta, mai mult sau mai puțin unite în jurul noului PNL) care însumează peste trei sferturi din opțiunile de vot. Disputa dintre cele două Români se reflectă în cei 25 de ani de campanii electorale într-o manieră destul de clară și ușor de urmărit. Înțelegerea mai bună a celor două Români care stau în spatele forțelor politice oferă o înțelegere mai bună și cu privire la ceea ce va urma, în viitoarele campanii electorale, în care este foarte probabil să se confrunte aceleași două viziuni diferite de dezvoltare a societății.

BIBLIOGRAFIE

*** studiu CSCI/Infopolitic, realizat în luna august 2015, la comanda Fundației Multimedia pentru democrație locală

Ion Iliescu, *După 20 de ani*, Editura Semne, București, 2010

Dan Pavel, Iulia Huiu, „*Nu putem reuși decât împreună*”. *O istorie analitică a Convenției Democratice, 1989 – 2000*, Editura Polirom, Iași, 2003

Stein Rokkan, Seymour Martin Lipset (eds.), *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*, Free Press, New York, 1967

Jean-Michel De Waele, *Partide politice și democrație în Europa centrală și de est*, Editura Humanitas, București, 2003

Bogdan Teodorescu, Dan Sultănescu (coord), *12.XII: Revoluția portocalie în România*, Editura Institutul PRO, București, 2006